

set på Twitter

"Stresspanelet: Skal skabe ro, når folk er urolige
Disruption-rådet: Skal skabe uro, når folk er rolige
#DetGårIRing
#dkpol"

SVEND BRINKMANN, PSYKOLOGI-PROFESSOR

kort sagt

Ja, højmessen er fælles, men ikke ens

BRITTA PEDERSEN
Neergårdsparken 31, stuen tv., Roskilde
"Er vores højmesse nu også så bævels?", spurgte P.C. Nørgård i et læsebrev i fredags. Jeg mener, at højmessen er fælles og også skal være det, men at der sker udsving fra den enkelte præst, kirke, menighed, og er der alt for mange ændringer, skal og bør det være til andre gudstjenester.
Jeg er ikke den flittigste kirkegænger og har færre års erfaring end P.C. Nørgård - jeg er årgang 1951. I min barndom gik jeg i søndagsskole, gudstjenester var sjældne, men jeg oplevede altergangen. Vi gik ikke til nadver, det var kun de mest "hellige". Man gik først til nadver, når man var konfirmeret. Selvfølgelig var det kun præsten, der forrettede nadverhandlingerne. Efter konfirmationen gik der mange år, før jeg gik til alters.
I dag går jeg som regel til alters ved højmessen, men jeg kan godt følge P.C. Nørgårds betragtninger om, at det er lægfolk (ikke præster) der uddeler nadverbrødet. Jeg synes, jeg mangler noget. På den anden side har jeg oplevet nadgudstjeneste med nadver, hvor vi hver især rakte fad med brødet videre til side-manden netop med de rigtige ord.
Jo, højmissen er fælles, men ikke ens. Nogle gange opleves højmessens bestemt ikke fælles, men kun som præstens, andre gange mere inkluderende og andre gange for poppet.

Hvem er Guds børn, når det kommer til traditioner?

IVER LARSEN
Fricksvej 30, Galten
Jens Ole Christensen skrev i kirkeligt set den 30. juni "Når vi ændrer ritualer, ændrer vi også teologi", at Det Nye Testamente ingen steder taler om alle mennesker som Guds børn.
Det har han helt ret i. Johannes siger det klart i Joh. 1, 12: "Men alle dem, der tog imod ham, gav han ret til at blive Guds børn, dem, der tror på hans navn." Paulus er enig: "I er alle Guds børn ved troen." (Gal. 3, 26).
Man bliver altså et Guds barn ved tro på Jesus. Ingen steder i Det Nye Testamente står der, at et lille barn i dåben bliver et Guds barn. I luthersk tradition taler man gerne om "dåb og tro" i den rækkefølge. Det finder man aldrig i Det Nye Testamente, hvor rækkefølgen er "tro og dåb".
Barnedåb er så fremmed for Det Nye Testamente, at man i sin liturgi har været nødt til at bruge et afsnit, hvor Jesus velsigner nogle små børn, selvom alle teologer vel er klar over, at den tekst overhovedet ikke handler om dåb.
En dåb uden forudgående tro er fremmed for Det Nye Testamente. Men en tro uden efterfølgende dåb mangler noget væsentligt. (at blive et Guds barn) fås ved tro og stadfæstes ved dåb.
Måske var det på tide at revidere ikke blot liturgien, men teologien, så den kommer mere i overensstemmelse med, hvad der rent faktisk står i Bibelen? ■

◀ Er det ikke netop, når vi slipper alt bøvlet og læser en god bog eller ligger ved stranden, at idéerne pibler frem? Jeg tror simpelthen på sommerferieglemsel. Jeg tror, det er vigtigt at være lidt i glemsel. Jeg tror, det er der, vi lærer mest. Om os selv og om verden, skriver psykologi-professor Lene Tanggaard. - Foto: Mikhail Dudarev/Iris/Ritzau Scanpix.

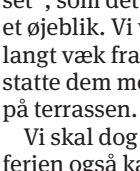
etisk set | Bryd dine vaner i ferien

AF LENE TANGGAARD

FOR MANGE børn og unge mennesker er det ferietid lige nu. For de fleste er ferien et herligt vanebrydning. Børnene kan lade skolen (eller "læringshuset", som det hedder flere steder) være et øjeblik. Vi voksne kan drømme os langt væk fra e-mails og møder og erstatte dem med vandmelon og kølig rosé på terrassen.

hvor du kobler af på den rigtige måde og optimerer dine børns præstationer på den anden side af sommeren.
Min sommerferiekolonneopfordring er derfor helt enkel: Glem bare alt det, du har lært i år. Så kommer det hurtigt igen. Måske i en bedre version. Og helt ærligt, er det ikke netop, når vi slipper alt bøvlet og læser en god bog eller ligger ved stranden, at idéerne pibler frem? Jeg tror simpelthen på sommerferieglemsel. Jeg tror, det er vigtigt at være lidt i glemsel.
Jeg tror, det er der, vi lærer mest. Om os selv og om verden. Det er jo der, hvor vi bryder lidt med det kendte, at vi oplever noget nyt. Det kan være det at læse en bog uden at skulle bruge det til noget. Måske skal årets sommerferie være den ferier, hvor du overhovedet ikke har en virkelig fed oplevelse. Måske skal det være i år, at du kommer tilbage fra ferien uden at have oplevet noget særligt. Måske skal det være dit lidt mærkelige ben-spænd, der gør, at du faktisk oplever noget?

Vi er ikke tomme kar, der bare skal fyldes op. Vi er ikke i vækst hele livet. Nogle vil sige, at det at blive voksen sådan set er erkendelsen af, at tabet af naivitet vil tage til. Vi mister meget. Vi mister både elasticitet og muskelstyrke, mens vi måske er mindre lidt på visdomskontoen. Sådan er det.
Omvendt kan det være, at tabet og glemslen fører til, at du opdager det, som der ikke er brug for mere. Måske forsvinder det bare, uden at du gør noget aktivt for det. Det er fint. Så skal det sikkert være sådan. Det kan være, at ferien er der, hvor du opdager, at du har brug for at genlære at se, lytte, mærke, dufte og smage.
At du har glemt at lege, at du genfinder den fantasi og forestillingskraft, som legen er udtryk for, og som kan lade dig i nye retninger.
Det kan også være, at der ikke sker noget som helst. Det kan man også fejre. Med en mineralvand og en gåtur i skoven. Eller med en ambition om at lave noget igen, når ferien er slut.
Nyd ferien. Eller glæd dig, til den er slut. Begge dele er okay. ■

JEG BLEV HELT STRESSET af de amerikanske tv-udsendelser. Tænk sig, både at skulle komme tilbage på arbejde, "da jeg var i USA forleden, kværmede tv'et med instrukser om, hvordan de voksne skulle lære at holde fri i ferien, mens børnene tager fart i august og i januar. Alt det søde er ikke lige sødt for alle hver gang. Det kan, ærlig talt, være en lise at komme tilbage på arbejde.
Da jeg var i USA forleden, kværmede tv'et med instrukser om, hvordan de voksne skulle lære at holde fri i ferien, mens børnene tager fart i august og i januar. Alt det søde er ikke lige sødt for alle hver gang. Det kan, ærlig talt, være en lise at komme tilbage på arbejde.
Måske skal det være dit lidt mærkelige ben-spænd, der gør, at du faktisk oplever noget?

ER JEG DA BLEVET HELT TOSSET? Måske, men det er faktisk sådan, at vi mennesker ikke vækster helt, som en aktiebeholdning har det med at gøre over tid, hvis man venter længe nok. Det kan godt være, at aktiebeholdningen bare stiger og stiger (hvis du venter længe nok), men vi mennesker kan ikke bare fylde på uendeligt.

▶ Det er der, hvor vi bryder lidt med det kendte, at vi oplever noget nyt. Det kan være det at læse en bog uden at skulle bruge det til noget.

ordet

Den levende sten
AF LARS MANDRUP
ordet@k.dk
"Kom til ham, den levende sten, som blev vraget af mennesker, men er udsøgt og kostbar for Gud, og lad jer selv som levende sten bygges op til et åndeligt hus, til et helligt præsteskab, der bringer åndelige ofre, som takket være Jesus Kristus er værkomme for Gud."
1. Pet. 2, 4-5

ORDET "STENDØD" BRUGER VI som et forstærkende udtryk for, at noget er dødt, selvom det logisk set ikke kan være mere eller mindre dødt. Derfor er udtrykket en levende sten en modsigelse af sig selv. *Contradictio in adjecto* eller et selvmodsigende udsagn, kaldes det. En selvmodsigelse er det, hvis vi skal tage udtrykket helt bogstaveligt, men det skal vi naturligvis ikke. Når vi siger levende sten overskrider udtrykket logikkens regler. Alle levende organismer i menneskelegemet er bygget af såkaldte levende byggesten.
I det indledende ord kaldes Jesus Kristus en levende sten, som hele menigheden opbygges på. Derved bliver menighedens medlemmer selv til levende sten. Ofte skelner vi mellem kirken som en bygning, der er bygget af døde mursten eller af andre materialer, som ikke har liv i sig selv.
Mens de levende sten, som er de mennesker, der hører til kirken. Det er de levende medlemmer, som tilsammen udgør en kirke. De synger og lovpriser Gud. De beder til Gud. Her optages nye levende mennesker i kirkens fællesskab gennem dåben, og her deltagere de enkelte medlemmer i nadverens fællesskab med den korsfæstede og opstandne Herre, Jesus Kristus.
Vi bruger også ordet "kirke" om kirkes organisation. Den er der heller ikke liv i af sig selv. Det er en ramme eller en struktur, som skal fyldes med liv af alle de levende sten.
Men alt sammen lever det kun, fordi kirken er bygget på ham, som i ordet kaldes den levende sten. Det er ham, som blev vraget og forkastet af mennesker, men som var udsøgt og kostbar for Gud. Det er på én og samme gang skrøbeligt og solidt og holdbart. Kirken har kun liv i sig, hvis den lever i forbindelse med Kristus. Kirken er som en gren, der bestandigt får sin kraft fra det træ, den sidder på. Fra træet drager den næring, som føres ud i de alleryderste dele af træets grene.
Men adskilt fra træet kan vi ingen ting gøre.
"Han er sandhed, liv og vej, stendød er den grundvold ej, dødt vil den ej bære."
Lars Mandrup er pastor emeritus og tidligere formand for Danmission.

teologisk tanke

"Den, der har levet sit liv uretfærdigt, får en ringere."

SOKRATES (DØD 399 F.K.R.), FILOSOF FRA ATHEN

kronik | Er vi gode eller onde? Det spørgsmål giver ikke rigtig mening, for vi har anlæg for begge dele. Vores særlige udvikling som mennesker handler om, at vi har udviklet følelsesvidten, og det har givet religion – på godt og ondt, mener dagens kronikør

Nøglen til vores særlige udvikling som art er religion

KRISTELIGT DAGBLADS KRONIK
3. JULI 2013
AF ANDERS KLOSTERGAARD PETERSEN
Professor i religionsvidenskab, Aarhus Universitet

JEG BLEV FOR NYLIG SPURGT, om mennesket er godt eller ondt. Jeg svarede, at spørgsmålet ikke rigtig giver mening. Historisk har det været meningsfuldt at spørge ind til menneskets handling og væsen, men med den viden, vi i dag har, er det forsentplet at reducere mennesket til et enten-eller: god eller ond? Bøsses eller kærlig?
Tidligere sognepræst Lars Ole Gjering fortalte mig engang, at Løgstrup ved det sidste seminar, han gav, blev spurgt, hvordan han ville forholde sig, hvis suveræne livsyttringer også fandtes hos andre dyr. Det var Løgstrup åben over for, hvilket også ligger i naturlig forlængelse af hans skabelsteologi. Men det er ikke den anden vej, jeg her vil gå.
Jeg tænker spørgsmålet både filosofisk og teologisk, men først og fremmest biologisk evolutionært. Jeg er overbevist om, at hvis teologi og humanvidenskab vil være på højde med deres egen universitære samtid, må de tage en række af de indsigt til indtægt, som vore kolleger inden for natur-, social-, og adfærdsvidenskaber de seneste 30 år er nået frem til. Det er imidlertid ikke envejssammenligning, for teologi og religionsvidenskab har også meget at give den anden vej – hvis de vel at mærke vil spille med. Men her halter teologien desværre langt bagefter.
JEG ER DE SENESTE ÅR blevet overbevist om, at leve frem mod en fyldestgørende forklaring og forståelse af mennesket og dets kultur forudsætter, at vi tænker spørgsmålet evolutionært. Det gælder ikke kun biologi, men også kul-

tur, som jeg opfatter som del af biologien, men vel at mærke ikke begrænset til det genetiske system.
Hvis vi for alvor vil forstå mennesket og andre dyr, må vi gøre det klart, at mennesket gennem naturlig selektion i særlig grad har udviklet psykologiske tilpasningsmekanismer for læring, som netop ikke er genetisk, men kulturelt bestemt. Ja faktisk har kulturen i sammenhæng mellem gener og kultur hos mennesker de seneste 40.000-30.000 år vundet overhånd. Men for at forstå det, må vi tænke evolutionært, hvilket også betyder, at vi med Darwin anerkender, at "ikke desto mindre er forskellen mellem mennesket og andre mere komplekse dyr alene et spørgsmål om grads- og ikke kategoriforskel".
JEG VIL HER FORSØGE AT FORKLARE, hvorfor vores spørgsmål om mennesket som ond eller godt ikke giver mening. Dernæst vil jeg følge op på Løgstrups åbenhed over for vore medskabninger ved at stille det, måske, provokerende spørgsmål: Er mennesket det eneste, som har religion? Hvad med for eksempel chimpanser? – vore nærmeste fætre og kusiner, som vi deler 98,7 procent af vore gener med.
Vi siger ofte, at vi stammer fra aberne. Det gør vi ikke. Vi er menneskeaber, på godt og ondt. Som de øvrige aber – men netop ikke abekatte – er vi understøttet med fire grundlæggende primærfølelser: sorg, vrede, frygt og glæde. Hvor dybt de ligger i vor natur, er let at vise. Enhver læser kender erfaringen af instinktivt at trække benet til sig, hvis der sker en

hurtig bevægelse foran ens fod. Der er tanken om at stå over for en slange, som hjernen instinktivt reagerer på, men risikoen for at møde en giftslange i Danmark er tilnærmelsesvis nul. Ikke desto mindre tager fortidshjernen over.
TIL FORSKEL FRA DE ØVRIGE nulevende menneskeaber, som blev i skovområderne, bevægede andre menneskeaber som vore fjerne forfædre og forfædre sig ud på savannen. Kun få overlevede skiftet. Som enkeltperson har man hverken beskyttelse mod rovdyr eller mulighed for selv at skaffe sig føde på savannen.
Som kollektiv har man en chance. Men hvad gør man, når man i sit væsen står med tre negative og kun én positiv følelse? Den naturlige selektion udvide følelsespaletten, så vi ikke vore forfædre og forfædre, men vi hos vore øvrige aber, finder en udvidelse til sekundære og tertiære følelser som skyld, skam, jalousi, misundelse, kærlighed, barmhjertighed, medlidenhed. Følelser, som er helt afgørende for at indgå i gruppedannelser.
Derfor kan man ikke tale om mennesket som godt eller ondt. Vi har anlæg for begge dele, og at reducere grundpaletten af følelser til en enkelt er at ignorere alt aktuelt forskning. Vi ville aldrig finde altruisme og generositet hos os selv, hvis ikke de kunne bygge oven på primærfølelsen glæde. Omvendt er vi som de øvrige aber selvoptagne, hidsige og despotiske. Derfor har vi vanskeligt ved at indgå i de fællesskaber med andre, som vi for vore overlevelse er helt af-

hængige af. Fra antikken har man sammenlignet os med meget sociale dyr som bier og myrer, men de er genetisk programmeret til gruppeliv. Det er vi ikke. Det er i kraft af udviklingen af en kompleks form for kultur, at vi kan indgå i de menneskefølelser, som store dele af enorme hader i dag lever i. Andre aber lever i mindre, let opløselige grupper med 40-80 individer, medens vi er oppe på at leve i fællesskaber på adskillige millioner individer.
NØGLEN TIL DEN SÆRLIGE udvikling har i høj grad med religion at gøre. Religion som tilfældig konsekvens af udviklingen af følelsesvidten. Følelser kommer og går, som enhver, der har været forelsket, ved.
Men skal man slutte mere varige bånd, kræver det en stabilisering af følelserne, der sætler os opmærksomheden om et fælles symbolbatteri, som man kan tappe energi fra. Det giver religion – på godt og ondt. Positivt i fællesskabsdannelse og gruppeopretholdelse. Negativt i vold og had mod andre grupper. Det lader jeg ligge. I stedet stiller jeg spørgsmålet: Er religion begrænset til mennesket? Spørgsmålet er ikke helt så vanvittigt, som det måske først lyder.
I 2016 skrev 32 kolleger en vigtig artikel. De havde opstillet kameraer i fire chimpansepopulationer i Vestafrika. Chimpanserne slog ikke alene med store sten på hule træer og lavede trommelyde, men de fyldte også træernes hulrum med klippestykker, så der omkring træerne opstod klippekunder. Vi ved ikke, hvorfor de gør det, men måske går der

en linje herfra til de støtter, vi hører om i fortællingen om Jakob i Første Mosebog, og de tidligste tempelbyggerier. Chimpanser er emotionelle. De har ritualer, hvor de fejrer gruppen, ligesom de tilsyneladende har rituel territorialmarkering og helligsteder. Skal vi så tale om chimpansegudstjeneste og chimpanseguder? Nej, det ville være en forhastet og forkert konklusion at drage. Chimpanser har ikke de mere komplekse følelser som skam og skyld, der er afgørende for religion, ligesom de heller ikke har evnen til at kommunikere i sprog. Alligevel er der grund til at tænke videre.
Det er ikke gives mening at tale om chimpanserreligion eller religion blandt andre dyr end mennesker, er det tankevækkende, at vi finder en række af de træk, som er grundlæggende i religion, hos vore nærmeste slægtninge. Evolutionært giver det også mening, for hvordan skulle mennesker nogensinde have udviklet religion, hvis ikke det var, fordi der allerede hos chimpanser var væsentlige elementer som for eksempel ritualisering og helligstedsmarkering?

er ikke det var, fordi der allerede hos chimpanser var væsentlige elementer som for eksempel ritualisering og helligstedsmarkering?